

КР Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министрлиги

Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү

Жаңылыктар жарчысы

Демилге

Кыргызстанда жайыт жерлеринин аянттарын инвентарлоо жүргүзүлөт

Кыргызстандын Чүй жана Талас облустарында 2018-жылы жайыт жерлеринин аянттарын инвентарлоо жумуштарын жүргүзүү пландалып жатат. Бул масштабдуу иште техникалык жана финансылык колдоону “Жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу” (2015-2019-жж) долбоору көрсөтөт.

Жайыт жерлерин инвентарлоо жер кадастрларынын маалыматтарынын аныктыгына, картага киргизилген жайыт жерлеринин курамындагы өзгөрүүлөрдү алып чыгып, чагылдыруу, мындан сырткары бул жерлерди мезгилге жараша колдонууга бөлүштүрүү үчүн жасоо керек.

Жайыт, мал чарба жана балык чарба департаментинин жана “Кыргызгипрозем” жерге жайгаштыруу боюнча мамдолбоорлоо институтунун адистери “Жайыт жерлеринин аянттарын инвентарлоо жүргүзүүнүн тартиптери, жайыт объектилеринин КРнын көлмөлөрүнүн, дарыяларынын жана сууларынын инфраструктурасы” деген методикалык колдонмо долбоорун иштеп чыгышкан. Колдонмо 2017-жылы Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министринин буйругу менен бекитилген.

Инвентарлоо боюнча иш-чаралар Чүй облусунун Сокулук районунун Военно-Антоновка айыл аймагында жана Талас облусунун Талас районунун Көк-Ой айыл аймагында текшерүүдөн өткөрүлөт. Ушул максатта иш билги жеке компания жалданат. Эгерде пилоттук иште колдонмого толуктоолор керек болсо анда киргизилет. ■

Жайыттарды жакшыртуу үчүн гранттар

Чүй облусунун Жайыт пайдалануучулар бирикмелерине техникалар берилди

КРнын Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министрлиги өнөктөштөр менен биргеликте “Жайыттарды жана мал чарбасын башкарууну жакшыртуу” долбоорун аткарууну улантып жатат. Долбоордун аты айтып тургандай, Кыргызстандын жайыттарынын өнүгүшүнө жардам берет.

Февраль айында Чүй облусунун 22 Жайыт пайдалануучу бирикмелери жалпы 59 млн сомдон ашык акча каражатына көптөн бери күткөн айыл чарба техникалары—фронталдык жүктөгүч, экскаваторлор, автогрейдер, тракторлорго ээ болушту. Ушундай эле техниканы ушул жылы Талас облусунун Жайыт пайдалануучу бирикмелери дагы алышат. Ар бир бирикме өздөрү чечип, муктаж болгон техникалардын турган баасынын 25% өздөрү камсыз кылышты. Эми Жайыт пайдалануучу бирикмелери өздөрү жайытка барчу жолдорду жана көпүрөлөрдүн инфраструктураларын оңдоо иштерин өткөрө алышат. Техникалар айыл аймагынын балансында болот.

«Жайыттарды жана мал чарбасын башкарууну жакшыртуу» долбоору 2015-жылы башталган, Бүткүл дүйнөлүк Банк аркылуу каржыланып 2019-жылы аяктайт. ▀

Кадрлар

**Кыргызстандын региондорунда техникалык консультант катары
47 адам жумуш менен камсыз болду**

Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү 47 техникалык консультанттарды ишке тартып, анын экөө Чүй жана Талас облустарында, ал эми калган бардыгы райондук деңгээлде иш алып барышат.

Кызматкерлерди кабыл алуу боюнча тендер январь айында өткөрүлгөн. Сынакка айыл чарбасы боюнча жогорку билимдүү жана жайыттарды башкаруу боюнча тажрыйбасы бар жалпы 190 адам катышты.

“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 1” долбоору боюнча 13 адис Ысык-Көл жана Нарын облустарында, “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 2” долбоорунун алкагында 18 адис Баткен, Ош, Жалал-Абад облустарында жана “Жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу” долбоору боюнча 16 адис иш алып барат.

Ар бир техконсультант 10 Жайыт пайдалануучу бирикмелери менен иштеп, жайыттарды пайдалануу жана башкаруу боюнча жамааттык планды даярдоого, жайыттарга мониторинг жана баалоо жүргүзүүгө, жайыт пайдалануучулар арасында жаңы технологияны таркатууга жардам беришет.

Февралдын акыркы жумасында Бишкекте техконсультанттар үчүн тренинг өткөрүлдү. ■

Бүткүл дүйнөлүк банкы “Жарандарды тартуу” семинарын өткөрдү

Февралдын башы менен Бүткүл дүйнөлүк банктын Кыргызстандагы кеңсеси аталган эл аралык уюм каржылаган, долбоорлорду ишке ашырган топторго, бөлүмдөргө “Жарандарды тартуу” семинарын өткөздү.

Үч күндүк семинар өзүнө теориялык жана практикалык сессияларды ошону менен бирге айыл чарба тармагында темаларды дагы камтыды. Иш-чарада долбоорлорду ишке ашыруу процессинде калкты тартуу, 2018-жылы Дүйнөлүк банктын долбоорлору бенефициарлар менен 100%га ушундай иш-чаралар бирге аткарылсын деген донорлордун корпоративдүү милдеттери айтылды.

Өз кезегинде семинардын катышуучулары жарандар менен иштөө боюнча өзүлөрүнүн тажрыйбаларын айтып беришти. Мисалы, саламаттыкты сактоо министрлигинин долбоорлорунда жарандардын медициналык кызмат көрсөтүүсү үчүн 113 кыска номуру түзүлүп, калктын канааттандыруу деңгээли боюнча изилдөө жүргүзүлүүдө. Ал эми АРИСте арыздарды кабыл алуу боюнча бөлүм ачылган.

Тренерлер эл аралык окутуу жана изилдөө боюнча өкмөттүк эмес уюм борборунун (INTRAC Central Asia) регионалдык өкүлү Чарльз Бакстон жана Кыргызстандагы жарандык катышуучулар фондунун аткаруучу директору Эркина Убышева болду. ■

Климат

Климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашуу боюнча фермерлердин сунушу

Бишкек шаарында 6-февралда өткөн фермерлердин климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашуусу боюнча тегерек столдун катышуучуларынан бир катар сунуштар айтылды. Жалпысынан сунуштар мыйзамда кабыл алынган чаралар, жайыттарды башкарууну жакшыртуу, мал чарбачылыгында, илим тармагында, технология жана маалыматтуулукта, финансылык-экономикалык тармакта, билим берүүдө жана айыл чарба өндүрүүчүлөрдүн потенциалын көтөрүүгө арналган.

Мисалы, «Жайытка мал жаюу жана чөп чабуу» жобосун иштеп чыгуу, мыйзамга камсыздандырууну өркүндөтүү, мал чарбачылыгы боюнча мыйзамга камсыздандыруу киргизүү, шамалдан, кардан, нымдан корго үчүн дарактарды тигүү, климаттык шартка малдын туруктуулугун жана өндүрүмдүүлүгүн көтөрүү максатында асыл-тукум иштерин жүргүзүү, SMS аркылуу фермерлер арасында аба-ырайын таркатуу боюнча Кыргызгидрометтин ишин жандандыруу.

Сунуштар Кыргызстандын 2018-2023-жылдардагы жайыт чарбасын өнүктүрүү боюнча программасын иштеп чыккан жумушчу тобуна берилет. Мүмкүн климаттын өзгөрүшүнө мал чарбачылыгын жана жайыт чарбасын ыңгайлаштыруу боюнча пландалып жаткан Улуттук семинарда каралат.

Тегерек стол “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү -1, - 2” долбоорлорунун алкагында Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү, Жайыт, мал чарба жана балык чарба департаменти жана КРнын Өзгөчө кырдаалдар министрлигинин алдындагы гидрометеорологиялык агенттигинин жетекчилиги алдында өткөрүлдү. ▀

Климат

Фермерлерди аба ырайы туурасында эрте кабарлоо системасын киргизүү пландалууда

Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү жана Жайыт, мал чарба жана балык чарба департаменти Кыргызгидромет менен биргеликте Кыргызстанда аба ырайын жана коркунучтуу гидрометеорологиялык кубулуштарды эрте кабарлоо системасын киргизүүнү пландап жатышат. Системаны киргизүүгө даярдоо иш-чаралары “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү—2” долбоорунун алкагында жүргүзүлүүдө.

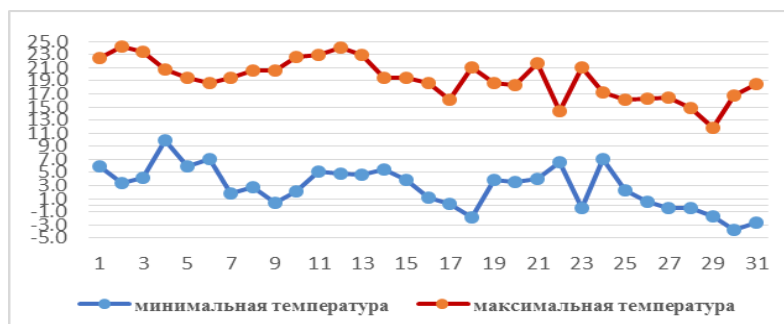
Эрте кабарлоо системасы аба ырайын реалдуу убакыт режиминде божомолдоп, маалыматты спутник, метеорологиялык борбор, автоматтык-метеорологиялык станция аркылуу берет. ГИС-платформа байланышы аркылуу фермерлер жайыттарды пайдалануу графигин, агротехникалык иш-чараларды пландоо, мындан сырткары ветеринардык алдын-алууларды жана мал кармоону башкаруу үчүн аба-ырайын 10 күнгө алышат.

Мындан сырткары, жайыт пайдалануучулар экстремалдуу аба-ырайынын шарттарынан качуу же азайтуу үчүн кандайдыр бир чара көрүүгө кургакчылык, жаан-чачын, үшүк, ташкындан, аба ырайынын чукул өзгөрүшү туурасында маалыматтар өз убагында берилип турат. Эрте кабарлоо системасы аркылуу мал чарбачылыгынын жана жайыт чарбасынын климаттын өзгөрүшүнө начардыгын аныктайт жана жайыт чарбасынын климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашуусу боюнча чараларды иштеп чыгуу, климаттын өзгөрүшүнө айыл чарбасын жакшыртуунун түруктуулугун, мындан сырткары айыл чарба өндүрүмдүүлүгүнө жана азык-түлүк коопсуздугунун глобалдуу

климаттын өзгөрүшүнүн таасирлерин азайтууга болот. Эрте кабарлоо системасын түзүү үчүн тиешелүү программа жана жабдуулар менен камсыз болгон заманбап компьютердик техника сатылып алынат. Ал Кыргызгидрометте жана Жайыт, мал чарба балык чарба департаментинин ГИС-лабораториясына коюлуп, жайыт пайдалануучулардын гидрометеомаалымат менен эркин камсыз болууда эки мекеменин байланыштырып турат. Эрте кабарлоо системасын орнотуу, иштетүү, аны колдонуу боюнча окутуу эл аралык эксперттердин техникалык жардамы

аркылуу жүргүзүлөт. Мал чарбачылыгы өлкөнүн бирден-бир тармагы болуп саналат. Анын климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашуусу Кыргызстандын айыл чарбасынын түруктуу өнүгүшүндө чоң мааниге ээ. ■

Интервью

Кыргызстандын айыл чарбасы ИФАДдан жакшы колдоо тапты

ИФАД долбоорлорунун координатору Элзарбек Шаршенбек уулу “Айыл деми” гезитине долбоордук иш-чаралардын жүрүшү жана “Рынокко чыгууну камсыздоо” жаңы долбооруна даярдык туурасында айтып берди.

- ИФАДдын Кыргызстанда аткарган иш-аракеттери тууралуу айтып берсеңиз.

- 1996-жылы Кыргыз Республикасы ИФАДга – айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча ООНдун адистештирилген уюмуна кошулган. Ошол убакыттан

бери биздин республикабызда айыл чарба тармагын өнүктүрүүдө чоң колдоо көрсөтүүдө.

- ИФАДдын Кыргызстанга көрсөткөн жалпы жардамы жана анын учурдагы натыйжалары кандай?

- Кызматташуунун башынан азыркы учурга чейин ИФАД башка өнөктөш донорлор менен үч долбоорду каржылады. Алар жайыттарды жана ветеринарияны колдоого багытталган. Жардамды негизги колдонуучулар – кичи фермерлер жана жетишпеген үй чарбалары. Негизинен бул долбоорлор коомчулуктар деңгээлинде новатордук жана үлгүлүү болууда. Себеби, башка өлкөлөр Кыргызстандын тажрыйбасын изилдөөгө кызыкдар.

2008-жылдан 2013-жылга чейин ИФАДдын 9 млн. АКШ доллары суммасындагы кошо каржылоосу менен “Айыл чарба инвестициялар жана кызматтар” долбоору ишке ашырылган. Бул долбоор менен жайыт чөйрөсүндө масштабдуу өзгөрүүлөр башталды.

Долбоордун колдоосу менен КРнын “Жайыттар тууралуу” Мыйзамы даярдалып, кабыл алынган, анын негизги мааниси – жайыттарды башкарууну коомчулуктардын

өздөрү аткарышат. 454 Жайыт пайдалануучулар бирикмелери түзүлгөн. Бүгүнкү күндө бул бирикмелер бекем негиздүү болуп калган, себеби аларга түзүлгөндөн тартып ушул убакытка чейин материалдык-техникалык жактан, кеңеш тарабынан да чоң колдоо көрсөтүлгөн. 2013-жылдан тартып “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 1” долбоору ишке ашырылып келет. Ал Ысык-Көл жана Нарын облустарын, Жалал-Абад облусунун Тогуз-Торо районун камтыйт. 2014-жылдан тартып “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 2” долбоору башталган. Ал Ош, Жалал-Абад жана Баткен облустарын камтыйт.

2017-жылы Жайыт пайдалануучулар бирикмелери грант катары атайын техникаларды алышты. Анын ичинде Бульдозерлер, экскаваторлор, КАМАЗдар, престөөчү тракторлор, көчүп жүрө турган койлорду кыркуу пункттары жана башкалар кирет. Бул жардам жайыт инфраструктурасын жакшыртууга көмөк көрсөтөт. ↓

Мисалы, жолдорду, көпүрөлөрдү оңдоо, малдын саламаттыгын коргоо жана башка айыл тургундарынын күнүмдүк маселелерин чечүүгө жардам берет. 2018-жылы мындай жардам улантылат. Гранттын орточо өлчөмү бир нече миң АКШ доллары.

Долбоорлордун ветеринардык бөлүгү боюнча акыркы бир нече жылда бруцеллез менен ооруган адамдардын саны 5 эсеге кыскарды, эхинококкоз оорусу дагы азаюуда. Бул оорулар адамдарга мал аркылуу жугат. Долбоорлор бул оорулар менен күрөшүүгө көп аракеттерин жумшайт—сапаттуу препараттар алынып келет, жеке ветеринарлардын иши колдоого алынып, ветеринария тармагынын мыйзам чыгаруу системасы жакшырууда.

Ошондой эле КНАУда 100дөн ашуун студент ветеринардык адистигинде окуп жатышат. Долбоорлор алардын контрагын жана алдыңкы студенттерге стипендия төлөп берет. Диплом алгандан кийин бул адистер өздөрүнүн аймактарына барып, адистиги боюнча иштешет.

Долбоорлордун эң негизги натыйжасы—кызыкдар тараптар өздөрүнүн малынын жайылып жүргөн жайытынын сапатына жана малынын саламаттыгына малдын ээлери өздөрү жоопкерчиликти үйрөндүгүн түшүнүп калышты.

- Башталган демилгелер улантылабы?

- Өткөн жылдын декабрь айында Кыргызстанга ИФАД миссиясы келген. Миссиянын

келүүсүнүн негизги максаты — Кыргызстандын стратегиялык мүмкүнчүлүктөрүнүн программасын (COSOP) Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация, Экономика, Каржы министрликтеринин жана ошондой эле Курчап турган чөйрөнү коргоо жана токой чарбасы мамлекеттик агенттигинин өкүлдөрү менен талкулоо. Бул программада КРнын айыл чарба тармагына каржылык жардам көрсөтүү каралган. Ал 2017-2040-жылдарга карата КРнын Өкмөтүнүн туруктуу өнүктүрүү боюнча иштелип чыгып жаткан улуттук стратегиясынын чегинде жүргүзүлмөкчү. Болжол менен 2019-2021-жылдары КРнын айыл чарбасы COSOP алкагында 50 млн. АКШ долларды түзөт, анын ичинен 27 млн. АКШ доллары ИФАД бөлүп бермекчи.

Быйыл “Рынокко жеткиликтүүлүктү камсыздоо” долбоору ишке ашырылуусу болжолдонууда. Негизги колдоо Ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекцияга жана анын лабораторияларына көргөзүлөт.

Министрликтердин өкүлдөрү менен жолугушуулардын натыйжасы боюнча Миссия Программанын кыскача версиясын көрсөттү. Ал программа боюнча мамлекеттик органдар өздөрүнүн сунуштарын жана пикирлерин көрсөтүп, кийин ал ИФАДдын Аткаруучу кеңешинин отурумунда каралмакчы. ■

104 Коомдук үрөн фонду түзүлдү, эми жаздык арпанын үрөнү менен камсыздашат

Республиканын беш облусунда 2017-жылы Жайыт пайдалануучу бирикмелердин алдында 104 коомдук үрөн фонду түзүлдү. Бул фонддор муктаж болгон фермерлерге үрөн алып келип турат. Коомдук үрөн фонддор “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү” долбоорунун колдоосу менен Ысык-Көл облусунда—31, Нарында – 32, Баткен облусунда – 7, Ошто – 16, Жалал-Абадда 18 түзүлдү.

Ар бир фермер коомдук үрөн фондунан алган үрөндү түшүмдөн эки эсе кайтарып берет. Мындай принцип фонддун чыгымдарын жабууга мүмкүнчүлүк түзүлүп, бенефициарлардын санын көбөйтүп, көлөмүн кеңейтет.

“Ватан” сорту 2017-жылдын түшүмүнүн биринчи өндүрүмү Жалал-Абад облусуна бардыгы 72 тонна түшүрүлөт. “Вакула” сорту 2017-жылдын түшүмүнүн биринчи өндүрүмү Ош облусуна 64 тонна, Баткен облусуна 28 тонна жана Жалал-Абад облусунун Тогуз-Торо районуна 32 тонна жеткирилет. Ысык-Көл облусунун Жети-Өгүз районуна арпанын биринчи өндүрүмү “Убаган” сорту 64 тонна, ал эми бул региондун калган райондору “Приазовский 9” сортунун биринчи түшүмүнөн 184 тонна түшүрүлдү.

Нарын облусуна дагы “Приазовский 9” сортунун биринчи түшүмү 2017-жылга 224 тонна жеткирилген.

Жалпы 668 тонна жаздык арпанын үрөнү 14 млн сомдон ашык акча каражатына сатылып алынат.

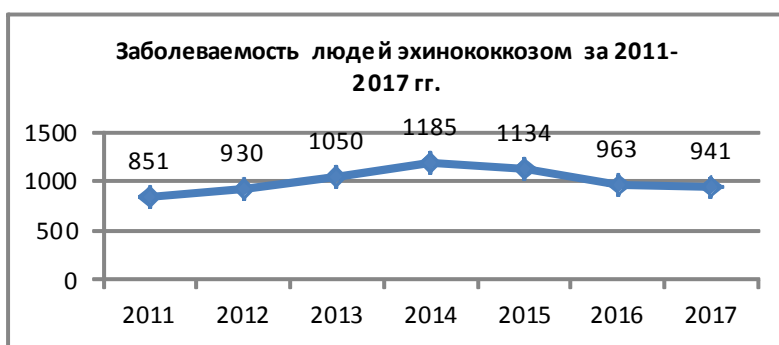
Коомдук үрөн фондунун түзүлүшүнө “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү -1, 2” долбоорлорунун өнөктөшү “Кыргыз жайыты” Кыргызстандын жайыт пайдалануучулар улуттук ассоциациясы түздөн-түз катышты. ОРСП менен ассоциациянын ортосунда меморандумга кол коюлуп, үрөн фондунун өнүгүшү, коомдук үрөн фондусунун уставы, дан жана тоют өсүмдүктөрүн өстүрүү боюнча бизнес-пландын концепциясы жана колдонмосу иштелип чыкты.

Коомдук үрөн фонддун өнүгүшүнө мындан кийин Жайыт комитеттери жооптуу болушат. Жүргүзүлүп жаткан ишке көзөмөл кылуу үчүн Жайыт комитеттеринин башчыларынан, жергиликтүү кеңештен, аксакалдар сотунан, жергиликтүү бийлик өкүлдөрүнөн, аялдар жана жаш уюмдардын мүчөлөрүнөн турган байкоочу кеңеш түзүлдү. ■

Комплекстүү программанын башталышы менен эхинококкоз оорусу менен ооругандардын саны 244 адамга азайды

Эхинококкоз менен ооругандардын саны азайып жаткандыгы байкалат. Санитардык-эпидемиологиялык жана алдын-алуу экспертизалоо борборунун маалыматы боюнча, 2017-жылы 941 учур катталып, бул өткөн жылга салыштырмалуу 22ге аз.

Жалпысынан оорунун кыскарышы 2014-жылдан бери байкалып жатат. Тагыраак айтканда, үч жыл ичинде катталгандардын саны 244 гө азайган (№1 диаграмманы карасаңыздар).

Мындай азаюу 2013-жылы иштеп баштаган “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 1” долбоорунун алкагында жүргүзүлгөн эхинококкозго каршы күрөшүү программасы менен байланыштуу деп эсептешет. Программаны ишке ашыруу үчүн КРнын Өкмөтүнө караштуу ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекциясы, жеке ветеринарлар, республикалык ден-соолукту чыңдоо борбору, ветеринария боюнча Кыргыз улуттук илимий-изилдөө институту жана Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү тартылган.

Оору адамдарга ит аркылуу жугат, ошол себептен бардык түзүмдөрдүн күч аракетин менен биргеликте биринчи кезекте ушул жаныбарларда ооруну алдын-алуу боюнча комплекстүү иштер жүргүзүлүп жатат. ▀

Эхинококкоз оорусун адамдардын каны аркылуу текшерүү 2018-жылга кайрадан башталды

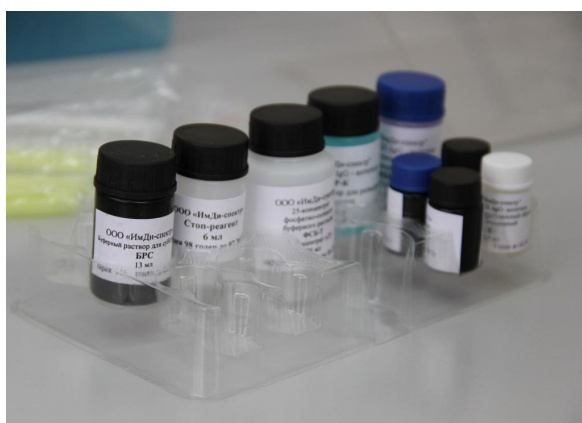
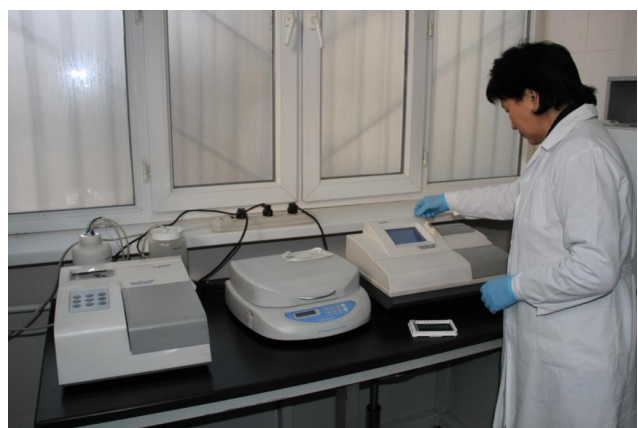
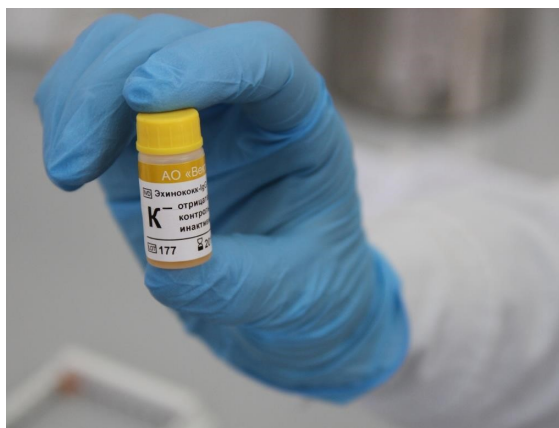
Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин Ооруларды алдын-алуу жана санитардык эпидемиологиялык көзөмөлдөө департаменти 2018-жылга эхинококкоз оорусун алдын алууда ИФА жабдуусу анализ жүргүзүүнү баштады. Борбор бардык керектүүлөр менен камсыз болду.

Эске сала кетсек, ИФА-жабдуусунун эки комплекси “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү –1” долбоорунун колдоосу менен 60 миң АКШ долларына сатылып алынган. Бир комплект Бишкек шаарында Фрунзе 535 көчөсүндө паразитологиялык лабораторияда жайгашкан, экинчиси Жалал-Абад шаарынын регионалдык түзүмүндө Ленин 11 көчөсүндө жайгашып бардык каалоочулар диагностикадан өтө алышат.

Жабдуу спектрофотометр, микропланшеттик жууп тазалагыч, термошейкер, термостаттан турат.

“Эхинококкоз оорусу көп жылдарга чейин билинбеген дарт болгондуктан, ооруну жүктүрүп алган адамдарды тез аныктоо үчүн шарттар түзүлбөй келген. Эми ар бир жаран эхинококкоз оорусун ИФА-жабдуусу аркылуу биле алат”, - дейт паразитология лабораториясынын жетекчиси Гүлнара Абдылдаева.

Г. Абдылдаеванын айтымында, мындай жабдуу мамлекеттик мекемеге 2015-жылы келип, өз ишин 2016-жылы баштаган. “2017-жылы эхинококкозду текшерүү үчүн тест-система жок болгондуктан анализдер алынбай калган. Бирок, 2016-жылы ИФА-аппараты аркылуу 1200 адам текшерилген. Үй-бүлөлүк медицина борборлору керектүү учурда биздин борборго жөнөтүшөт. Бирок бардык каалоочулар эхинококкоз оорусуна каршы текшерилем десе, келсе болот. Баасы 400 сом”, - маалымдады Г.Абдылдаева. ■

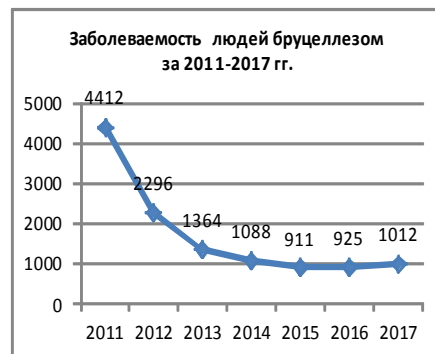
Бруцеллез оорусу бир аз көтөрүлдү

Кыргызстанда бруцеллез оорусу 2017-жылы 8%га көтөрүлдү. Мындай маалыматты санитардык-эпидемиологиялык көзөмөлдөө жана экспертиза борбору билдирди. Тагыраак айтканда, 2016-жылга салыштырмалуу 925 учурдан 1012 учур катталды. Оорунун жогорку көрсөткүчү Нарын, Жалал-Абад, Ысык-Көл жана Талас облустарында республикалык орточо көрсөткүч 3,1., 1,7., 1,4 эсе жана 6,7% га жогору.

Бруцеллезго каршы күрөшүү программасы 2008-жылы “Айыл чарба инвестициялары жана кызмат көрсөтүү” долбоорунан башталып, 2013-жылдан бери “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 1” долбоору менен уланып жатат.

Программаны ишке ашыруу үчүн КРнын өкмөтүнө караштуу ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекциясы, жеке ветеринарлар, республикалык ден-соолукту чыңдоо борбору, ветеринария боюнча Кыргыз улуттук илимий-изилдөө институту жана Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү тартылган.

Бруцеллез адамга айыл чарба малдары жана алардын продукциялары аркылуу жугат. Бардык түзүмдүн күчү менен ооруну алдын-алуу үчүн комплекстүү иштер жүргүзүлүп жатат: вакциналарды сатып алуу, майда жандыктарды эмдөө, жугуу жолдорунун коркунучтуулугун маалымдоо, илимий изилдөөлөр. ▀

ПРЖР-1 дин алкагында беш жыл ичинде 11 миллионго жакын REV-1 вакцинасы 54 млн сомго сатылып алынды

“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү—1” долбоорунун колдоосу менен 2013-жылдан 2018-жылга чейин бруцеллезго каршы кой-козуларды эмдөөгө 10,9 млн REV-1 вакцинасы жалпы 836 миң АКШ долларына же 54 млн сомго алынган.

Ушул жылга 2,3 млн доза 183 миң АКШ долларына же 12 млн сомго сатылып берилди. Бруцеллезго каршы вакцина долбоордун алкагында акыркы жолу сатылып алынды.

Келечекте Ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекциясы вакциналарды республикалык бюджеттин эсебинен сатып алууну пландоодо.

Ветинспекциянын маалыматы боюнча, учурда өткөн жылга салыштырмалуу ветеринардык препараттарды сатып алуу үчүн өлкөнүн бюджетинен жетишээрлик каражат бөлүнүп жатат. Алсак, 2015-жылы 40 млн сом багытталса, 2018-жылы 110 млн сомдон жогору болгон. ▀

Билим

Ветеринар-студенттер жетишкендиктери туурасында тестти жакшы баага тапшырышты

К.И.Скрябин атындагы КМАУнун ветеринардык медицина жана биотехнология факультетинде “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 1, - 2” долбоорлорунун эсебинен окуган 103 студенттин 40ы 2017-2018 окуу жылынын биринчи жарым жылдыгында жетишкендиктери туурасында тестти “эң жакшы” тапшырышты. Жакшы бааларды окугандардын 37%ы алышты. 12%ы же 10 студент тест аркылуу “канаттандыраарлык” деген бааны алышты. Ал эми “канаттандыраарлык эмес” деген бааны 23 адамды түзгөн төртүнчү курстун студенттеринин 28%ы алды.

Эске сала кетсек, агрардык окуу жайда 2013-жылдан баштап Кыргызстандын региондорунан жүздөн ашык студенттер билим алып жатышат. Алардын контрагын долбоор төлөп берип, стипендия алышат. Мындан сырткары, өндүрүштүк практикасын уюштуруу жагы да жакшыртылган. Айыл өкмөтү, ата-энелер жана КМАУ менен үч тараптуу келишим түзүлгөн боюнча окууну бүткөн жаш кызматкерлер өз айылдарына барып кесиби боюнча иштешет.

ОРСП жылына эки жолу билим алып жаткан студенттерге эркин мониторинг жүргүзүп турат. Бул жолкусунда тестте сегиз сабак боюнча 25 суроо камтылган.

Ошондой эле, студенттер курстан курска өтүүчү жайкы кышкы сессияларын тапшырып турушат.■

Билим

Агрардык университетке жаңы жабдуу коюлду

К.И.Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университетинин ветеринардык медицина жана биотехнология факультети өзүнүн лабораториясын жаңы экинчи деңгээлдеги бактериологиялык коопсуздук боюнча биошкаф менен жаңылады.

NEOTERIC фирмасынын БМБ - II Ламинар-С-1,5 моделдеги ламинардык шкаф “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 2” долбоорунун алкагында 13,3 миң АКШ долларына сатылып алынды.

Биошкафта студенттер бактериялык, бөтөнчө микроорганизмге себепкер болгон жугуштуу оорулар менен өзүнчө иштей алышат.

Буга чейин КНАУнун лабораториясында куш тумоосун алдын-алуу боюнча бир гана шкаф бар болчу.

“Биошкафтын ичинде сыртка же ичке кирген аба вирусунун бөлүгүн киргизбей турган атайын хепа-фильтр аркылуу тазартылган аймак түзүлгөн”. Студенттер биошкафты предметтерди жана материалдарды сырткы жана түш болгон

булганычтардан коргоо үчүн, жаныбарлардын ооруларынын козгогучтары ДНК жана РНКнын бөлүнүп чыккандыгы, реакциялык ПЦР-кошундусун даярдоодо колдонушат, - дейт факультеттин деканы Бекболсун Акназаров. —Мындай жабдууну алуу менен ветеринардык багыт боюнча адистерди даярдоо жакшырылат. ■

КНАУнун мыкты студенттери Москвада илимий-практикалык конференцияга катышат

К.И.Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университетинин ветеринардык медицина жана биотехнология факультетинин студенттери Алина Рахатбекова, Максат уулу Нурзат, Тулкинбек Шайбеков, Ибрагим Абдыганиев, Эламан Маатазимов жана Данияр Пахиров 2018-жылдын 20-23 мартына чейин Тимирязев атындагы Москва айыл чарба академиясынын илимий-практикалык конференциясына катышат.

Конференцияда Алина Рахатбекова “Аливектин малдын организминде тийгизген таасири”, Максат уулу Нурзат “Malassezia чакырган ачыткы инфекция жана дерматомикоздор”, Тулкинбек Шайбеков “Койдун ылаңы алдында аливектин митесиздендирүү эффективдүүлүгү”, Ибрагим Абдыганиев “Кыргызстандын түндүк облустарында жаш жылкылардын эпизоотологиялык өзгөчөлүктөрү” деген темада доклад жасашат. Эламан Маатазимов “Кыргызстанда майда жандыктардын пастереллезу”, ал эми Данияр Пахиров

“Кыргызстанда Чүй өрөөнүнүн чарба шартында уйлардын тууттан кийинки жатын патологиялары жана сүт бездери” деген темада жасайт.

Аталган студенттердин контрагын “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү – 1, 2” долбоору төлөп, төртүнчү курста окуп жатышат. Бардыгы окуусунда мыкты окушат.

Студенттер менен биргеликте конференцияга алардын илимий жетекчилери, факультеттин деканы, ветеринария илимдеринин доктору, профессор Бекболсун Акназаров жана ага окутуучу Тимур Эшимбеков барат.

Өткөн жылы башка долбоордун студенттери дагы ушундай конференцияга катышкан. ■

**“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү - 1, - 2”,
“Мал чарбачылыкты жана жайыттарды башкарууну жакшыртуу”
долбоорлорун аткаруучу агенттиктер**

- Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министрлигинин Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү
- Коомчулукту өнүктүрүү жана инвестициялоо агенттиги (АРИС)
- Жайыт, мал жана балык чарба департаменти
- Кыргыз мал чарба жана жайыт илимий-изилдөө институту
- "Кыргыз жайыты" Кыргызстандын жайыт пайдалануучулар улуттук ассоциациясы
- Кыргыз Республикасынын өкмөтүнө караштуу Ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекциясы
- К.И.Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университети
- А.Дүйшеев атындагы Кыргыз ветеринария илимий-изилдөө институту
- Ветеринардык палатасы
- Ветеринардык дары-дармек каражаттарын, тоют жана тоют кошулмаларын каттоо жана сертификаттоо борбору
- Республикалык ден соолукту чыңдоо борбору
- Санитардык-эпидемиологиялык көзөмөл жана экспертиза департаменти
- Гидрометеорология боюнча агенттиги
- Кыргыз-Россия Славян Университети

Биздин дарек:

Кыргыз Республикасынын Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министрлигинин Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү
Бишкек шаары, Киев көчөсү 96 а, каб. 510-511, тел. (+996 312) 665625, 623659
факс (+996 312) 661572
e-mail: hrai@ariu.elcat.kg

Кыргыз Республикасынын Айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министрлиги Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү аркылуу иштеп жаткан долбоорлор, Коомчулукту өнүктүрүү жана инвестициялоо агенттиги (АРИС) менен биргеликте жайыттарды башкарууну жакшыртууга, мал чарбасын өркүндөтүүгө, бруцеллез жана эхинококкоз сыяктуу зооноздук ооруларды кыскартууга, Кыргызстандагы ветеринардык кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатын жогорулатууга багытталган. Аталган долбоорлор донордук уюмдар жана Кыргыз Республикасы кол койгон каржылоо жөнүндө келишимдин негизинде ишке ашырылат. Негизги донорлор: Дүйнөлүк банк, Айыл чарбаны өнүктүрүүнүн эл аралык фонду жана Европалык Биримдик КР Өкмөтүнүн кошумча каржылоосу.

“Айыл чарба инвестициялары жана кызмат көрсөтүүлөр” долбоору

Долбоор 2008-2014 жылдар аралыгында ишке ашырылган жана жайыттарды башкарууну жакшыртуу, ветеринардык консультациялардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн сапаттуулугун жана жеткиликтүүлүгүн жакшыртууга, жана ошондой эле тамак-аш коопсуздугун камсыздоого багытталган.

Негизги жыйынтыктар

Жайыттарды башкаруу жана пайдалануунун жакшырышы
КР “Жайыттар жөнүндө” жаңы мыйзамы кабыл алынды. 454 Жайыт пайдалануучулар бирикмеси (ЖПБ – Жайыт комитеттери) түзүлдү. Бүгүнкү күндө алар натыйжалуу иштеп жатышат. Жайыт пайдаланууга төлөнүүчү акы 2014-жылы он эсеге көбөйгөн – 4 млн сомдон 130 млн сомго чейин. Жайыт инфраструктурасы жакшырган, натыйжада жайыттардын аянты 430 миң га кеңейген.
440 айыл аймактагы жайыттардын тышкы чектери аныкталган, ал эми жергиликтүү органдар Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик каттоо кызматынын Кыймылсыз мүлккө укуктуу каттоо жана кадастр департаменти жайыт карталарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жайыттарды мөөнөтсүз колдонуу укугун алдын-ала каттоодон өткөргөн.

Ветеринарияга колдоо көрсөтүү жана бруцеллезду азайтуу

Аткарылып жаткан иштердин натыйжасында адамдардын арасында бруцеллез оорусу дээрлик беш эсеге азайган. Эгерде 2011-жылы 4412 адам ооруга чалдык, 2015-жылы 904 адам катталган. Оорунун кескин азайышы 2012-жылдан берки мезгилде байкалат. Дал ушул мезгилден бери республиканын бардык аймагында кой-эчкилерди бруцеллезге каршы эмдөө иштери жүргүзүлүп келет.
Мамлекеттик жана жеке ветеринардык кызматтардын материалдык-техникалык базасы жакшырды, кадрдык жана башкаруу потенциалдары жогорулады. 1122 ЖВА холодильниктерди, термоконтейнерлерди жана башка ветеринардык жана медициналык шаймандарды жана препараттарды алышты, ошондой эле алар жеке ветеринардык сервистерди ачуу жана өнүктүрүү боюнча атайын окуудан өтүштү. Ветеринардык ишти өнүктүрүү жана жаныбарлардын саламаттыгын сактоо боюнча тренингдер жана консультациялар өткөрүлдү. Бруцеллез, эхинококкоз, сибир жарасы, күтүрма, кой-эчкинин кыргыны, шарп ооруларына каршы күрөшүү максатында сапаттуу вакциналар сатылып алынды.

Тамак-аш коопсуздугун жакшыртуу

Республикада 292 КҮФ – Коомдук үрөн фонду түзүлдү. Алар үчүн үрөн, люцерна, эспарцет, жүгөрү, картөшкө жана минералдык жер семирткичтер сатылып алынды. Жыйынтыгында, Кыргызстандын дээрлик бардык аймагында жашаган 20 000 жакын жарды фермерлер кирешелерин мол түшүм алуунун аркасында көбөйтүштү.
Картөшкө эккен фермерлер айрыкча мол түшүм алышты – республика боюнча орточо эсеп менен бир гектардан 230 центнер түшүм алышты, бул демек КҮФкө мүчө эмес фермерлерге караганда 72 центнерге көп алынган. Мындай ийгилик картөшкөнүн түшүмдүү сортторун пайдалануу аркылуу жетишилген.

Аткарылып жаткан долбоорлор:

“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү – 1” (2013 – 2018-жж.)

“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү – 2” (2014 – 2019-жж.)

“Жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу” (2015 – 2019-жж.).

ИШКЕ АШЫРЫЛЫП ЖАТКАН ДОЛБООРЛОДУН ЖАЛПЫ МИЛДЕТТЕРИ

Мал чарбанын өндүрүмдүүлүгүн жогорулатуу; жайыт жерлерин жакшыртуу; тоютту көбөйтүү; бруцеллез менен эхинококкоз оорусун азайтуу; сүттүн кошумча нарк тутуму аркылуу сүт өндүрүүгө демилге берүү.

Мал чарбанын өндүрүмдүүлүгүн жогорулатуу; киреше булактарын диверсификациялоо; фермерлердин климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашуусу.

Жайыттардын экологиялык абалынын жана жайыттарды башкаруу жана пайдалануунун жакшырышы; жайыт пайдалануучулардын жана жайыт башкаруу тармагындагы жооптуу мамлекеттик мекемелердин потенциалын күчөтүү; жеке ветеринардык кызматка ветеринардык кызматтын сапатын жогорулатуу максатында колдоо көрсөтүү.

